

Hanne Budtz: Også mit parti ser med velvilje på det foreliggende lovforslag. Vi er klar over, at de forskellige væddeløbsforeninger er så vanskeligt stillet, at en nedsættelse af afgifterne er nødvendig, og jeg har også indtryk af, at det navnlig er hestesportsforeningerne, der trænger til denne hjælp. Vi ser, hvordan odds er meget lave, og dermed følger vel også svigtende publikumsbesøg.

Når nu fradragsbeløbet, de 10 pct., skal deles mellem banerne, altså bevillingshaverne, og spillerne, skulle det kunne bevirke, at odds bliver højere og besøget derved stimuleres. Det er også tiltalende, at det særlig er plads- og vindspil, man hjælper ved denne nedsættelse af afgiften.

Det ærede medlem hr. Ladefoged udtalte, at det i og for sig ikke var påkrævet med en udvalgsbehandling. Også jeg synes, at det foreliggende lovforslag er så kort og overskueligt, at jeg for mit vedkommende ikke vil begære udvalgsbehandling.

Aage Fogh: Jeg vil anbefale det foreliggende lovforslag og har intet ønske om udvalg til dets videre behandling.

Aksel Larsen: Da socialdemokratiets ærede ordfører begyndte sin tale, var jeg lige ved at synes, at jeg ikke behøvede at tage ordet. Han startede med at sige noget om, at der var andre områder, hvor man hellere havde set skattnedsættelser, og det er også min mening. Men da han begrænsede sine udtalelser til kun at omfatte spilleområder, anså jeg det alligevel for nødvendigt at tage ordet.

Vi vil ikke modsætte os dette lovforslags fremme. Vi synes, det er sympatisk, at en finansminister kommer med forslag om skattnedsættelser, men jeg synes ganske vist, at der er adskillige andre områder, også uden for spilleområdet, hvor skattnedsættelser kunne være tiltrængt.

Og med dette udtryk for behersket begejstring vil jeg hermed anbefale lovforslaget til fremme.

Finansministeren (Kampmann): Jeg takker for den almindelige tilslutning, selv om den er udtrykt på forskellig måde.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Peter Nielsen: Da der som omtalt kan være anledning til at se nærmere på visse af afgiftssatserne, foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om pension og hjælp til enker m. fl.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 2193, fremsættelsen i tidenden sp. 4304).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Edel Saunte: Spørgsmålet om hjælp til enker og enlige mødre er et problem, der har beskæftiget offentligheden igennem mange år, og især i de sidste 10 år har debatten været livlig. Vi har haft forskellige kommissioner, der har behandlet problemet, og vi har i det høje ting i to love i 1955 og 1956 prøvet på at hjælpe disse enligstillede kvinder. I øjeblikket har vi loven om offentlig forsorg § 282, der på tre områder hjælper enkerne, dels i form af en noget større overgangshjælp end efter de normale regler i forsorgsloven, dels en løbende underholdshjælp, der dog er begrænset af trang og i nogen grad også er begrænset i størrelse, og endelig uddannelseshjælpen, som skal sætte disse kvinder i stand til at forsørge både sig selv og deres børn ved eget arbejde.

Desværre tror jeg, man må sige, at disse

[Edel Saunte.]

bestemmelser ikke har været udnyttet i det omfang, som var rimeligt, fordi folk i stor udstrækning ikke har været klar over denne hjælp og ikke har haft mulighed for at uddanne sig på rigtig måde.

Det er et stort problem. Vi regner med, at vi her i landet i den aldersklasse, der her er tale om, får 5000 nye enker om året, og at vi har over 40 000, vel omkring 45 000, enker under 60 år, altså enker, som ikke kan få folkepension. Af disse 45 000 regner vi med at 10 000-11 000 har børn, som de har forsørgerpligt over for.

Det er klart, at for mange af disse kvinder, som pludselig står uden forsørger, opstår der store vanskeligheder, og at vanskelighederne bliver større, jo ældre den pågældende kvinde er. Også varigheden af ægteskabet er af betydning for, hvor store vanskeligheder hun kommer ud i. Jo længere hun har været borte fra arbejdsmarkedet, des vanskeligere vil det være for hende at skaffe sig beskæftigelse, og des ringere indtægtsmuligheder vil hun have i kraft af den beskæftigelse, hun kan skaffe sig.

Det er derfor med stor glæde, jeg hilser dette lovforslag, fordi jeg tror, det er et væsentligt skridt videre ad den vej, vi betraktede i 1955 og 1956, selv om jeg kan tilføje, at jeg for mit vedkommende mener, man må videre. Men vi må afvente det nedsatte udvalgs behandling af sagen og se, hvilke resultater dette udvalg kommer til.

I folkepensionsudvalget drøftede vi meget disse kvinders vilkår, og der blev fra alle sider udtalt sympati for tanken om at komme igennem med et lovforslag, der ikke alene hjalp enkerne, men også andre enlige kvinder, fraskilte, fraseparerede og forladte kvinder med børn; vi var meget langt inde i forhandlinger om at skabe en ordening for disse kvinder. De undersøgelser, der da blev foretaget af den statsvidenskabelige konsulent ved socialministeriet, var imidlertid ret indviklede, og vi blev derfor enige om, at det ville være rimeligt at nedsætte et udvalg til gennemdrøftelse af de foreliggende vanskeligheder.

Dette lovforslag tager ikke stilling til alle disse problemer, men beskæftiger sig — kan jeg næsten sige — kun med den type kvinder, som vi i udvalget i sin tid var helt enige om under alle omstændigheder måtte

have hjælp. Det er derfor, jeg er meget glad for, at man nu er kommet så vidt, at man har ment at kunne fremsætte et lovforslag, der vil hjælpe de kvinder, der bliver enker efter deres fyldte 55. år, og dem, der bliver det efter deres fyldte 45. år, hvis de ved ægtefællens død har forsørgerpligt over for eller bidrager til forsørgelse af 2 eller flere børn under 18 år, samt enker, der har modtaget løbende underholdshjælp efter forsørgsloven. Disse enker er de dårligst stillede af dem, vi har med at gøre, og jeg er meget glad for, at man har besluttet sig til at udrede pension til dem. Jeg er også tilfreds med, at pensionens størrelse bliver i lighed med folkepensionen; men jeg er usikker over for, om det er rigtigt, at man benytter andre indtægtsgrænser — og dermed også andre formuegrænser — for disse kvinder, end man benytter for de almindelige invalide- og folkepensionister. Jeg mener imidlertid, at vi i udvalget kan drøfte, om det vil være rigtigt at fastholde de indtægtsgrænser, som lovforslaget sætter.

Jeg er også lidt usikker over for, om det vil være rigtigt at overføre den bestemmelse om arbejdsløshedsunderstøttelse, som vi har — og som vi efter min opfattelse med rette har — i folkepensionsloven. Jeg synes, det er rigtigt, at man ikke kan få arbejdsløshedsunderstøttelse i en situation, hvor man fremover tænker sig konstant at leve af folkepension eller invalidepension, men jeg er lidt usikker over for, om det er rigtigt, i alle tilfælde over for disse kvinder, når man sætter den lavere indtægtsgrænse, at bestemme, at de ikke kan få arbejdsløshedsunderstøttelse. Et af formålene med denne pension er jo, at man skulle prøve på at hjælpe disse kvinder således, at de en skønne dag kan frigøre sig for pensionen og komme ind på arbejdsmarkedet. Hvis de så kommer ind på arbejdsmarkedet med afbrydelser, forekommer det mig, at man jager dem ud af arbejdsmarkedet igen, hvis man forhindrer dem i at få en arbejdsløshedsunderstøttelse, dersom de i en kort periode kommer i den situation, at de ikke kan være på deres hidtidige arbejdsplads eller ikke har kunnet finde en ny arbejdsplads efter at være blevet afskediget fra den gamle. Men det er spørgsmål, vi må se nærmere på.

Jeg er heller ikke helt sikker på, om det

[Edel Saunte.]

vil være rigtigt at undtage de kvinder, hvis barnefader ikke har kunnet identificeres. Dette er for mig ikke helt afgørende for den pågældendes værdighed til at få pension efter den foreslåede bestemmelse.

Jeg er klar over, at når vi hjælper enker, så vil problemet om de enlige kvinder rejse sig med så meget større styrke, fordi disse ganske naturligt vil sammenligne deres forhold med enkernes. Nogle bliver måske i en sen alder ved forældrenes død kastet ud af et hjem, som de har levet hele deres liv i; de har måske ofret hele deres ungdom og arbejdskraft på at passe en syg eller svagelig mor eller far, og så står de pludselig uden hjem og uden forsørger. Derfor er jeg meget glad for, at man har åbnet mulighed for, at der i tilfælde, hvor enlige er over 50 år, undtagelsesvis kan tillægges dem folkepension efter bestemmelsen i § 1, stk. 2. Jeg tror, det vil kunne afbøde den eventuelle misundelse, som meget nemt vil kunne opstå hos de enlige kvinder, der pludselig står uden forsørger, og jeg udtaler håbet om, at det udvalg, som arbejder videre med disse enlige kvinders og enkernes problemer, snart vil komme til et resultat, så at vi kan få en samlet lovgivning, der omfatter alle kategorier inden for dette område.

Søren Andersen: I de senere år har enkernes og visse grupper af enlige møders økonomiske problemer meget ofte været genstand for undersøgelse og debat. Et udvalg under Danske Kvinders Nationalråd afgav en betænkning i 1948, og i 1953 blev der afgivet en fællesbetænkning af et udvalg fra Danske Kvinders Nationalråd og Dansk Kvindesamfund. Jeg tror, man kan sige, at disse betænkninger har dannet grundlag for den enkelovgivning, vi har, og som påbegyndtes i 1955 og forbedredes i 1956, men som ikke førte til nogen egentlig pensionsordning, hvad der jo heller ikke var, skal vi sige hensigten ifølge de nævnte betænkninger. Der var ikke oplæg til noget sådant i disse betænkninger, og der er ingen tvivl om, at det skyldes, at denne gruppe er meget forskellig, og at det derfor var vanskeligt at finde et udgangspunkt.

Under arbejdet i folkeforsikringskommissionen og i det folketingsudvalg, der be-

handlede sagen her i tinget, rejstes imidlertid spørgsmålet om at skabe en virkelig pensionsordning for visse grupper af ældre enker med eller uden børn, men efter forholdene ud fra et forskelligt aldersmæssigt udgangspunkt, og endelig også for visse kategorier af enlige mødre. Man nåede imidlertid ikke igennem med arbejdet dengang, selv om der var megen velvilje over for tanken; man nøjedes med at forbedre den bestående lovgivning, samtidig med at der nedsattes et udvalg til endnu en gang at gennemgå problemerne.

Når den højtærede minister nu ikke har villet afvente udvalgets betænkning, beklager jeg, at tinget ikke har fået lovforslaget forelagt noget før, således at der kunne blive tid til en ordentlig behandling af problemerne her i salen og i udvalget. Ja, hvis det er meningen, at lovforslaget skal føres igennem i denne samling, må det vist betragtes som noget i retning af en uanstændighed, at vi får lovforslaget forelagt og til behandling på så sent et tidspunkt som i dag, midt i en mægtig dagsorden, en dagsorden så omfattende, at man næsten må bede om undskyldning for, at man i det hele taget bruger tiden til at tale om tingene.

Det foreliggende lovforslag må imidlertid betragtes som et hæderligt forsøg på at finde et forhandlingsgrundlag og et udgangspunkt for en enkepensionsordning i sin helhed. Lovforslaget er jo bygget op efter samme principper og med de samme ydelser som den indtægtsregulerede folkepension for enlige, blot, som også det ærede medlem fru Edel Saunte nævnte, med andre fradragsregler for indtægterne. De kvinder, der her er tale om, er dels kvinder, der er blevet enker efter at være fyldt 55 år, dels kvinder, som er blevet enker, efter at de er fyldt 45 år og på det tidspunkt har mindst 2 børn under 18 år at forsørge. Dernæst føres der ind under pensionsordningen visse grupper af enker, som hidtil har fået den ydelse, der kunne fås efter den nugældende lovgivning, dog efter generelle regler, bl. a. enker, der er fyldt 55 år og har modtaget hjælp efter de nugældende bestemmelser, og enker, der er 50 år og har modtaget hjælp, så længe de har børn under 18 år; endelig også andre enlige kvinder.

[Søren Andersen.]

Det sidste spørgsmål er sikkert et af de emner, vi kommer til at drøfte, og som vi måske kan have lidt forskellige meninger om. Det kan også være et af de forhold, som det bliver vanskeligt virkelig at få klaret.

Jeg synes, det er såre fornuftigt, at lovforslaget er bygget sådan op, at det samler den hjælp, der findes for enker under alle forhold: efter dødsfald, under uddannelse, og til de yngre enker som helhed, så at hele denne lovgivning bliver samlet under ét.

Naturligvis kan der være forskellige meninger om principper og enkeltheder, og den drøftelse må jo tages. Og jeg vil meget gerne, hvis der kan blive lejlighed til det, se det materiale, som det udvalg, der arbejder med tingene, er i besiddelse af, for selv om der endnu ikke er afgivet betænkning, er der ingen tvivl om, at der er blevet bestilt noget i de næsten 2 år, udvalget har været nedsat.

Jeg skal med disse bemærkninger på mit partis vegne tilsige lovforslaget en saglig og velvillig behandling i udvalget ud fra ønsket om at skabe lysere kår for de enligt stillede kvinder, som man må erkende på mange måder har det svært.

Erna Sørensen: Der kan ikke fra mit partis side være nogen tvivl om, at vi meget gerne vil være med til at gennemføre en enkepensionsordning. Gennem flere år har vi arbejdet hen til det, og vi gjorde udtrykkeligt i folkepensionsbetænkningen opmærksom på, at nu måtte vi gøre alvor af at få et sådant forslag frem, da vi alle af erfaring kender, hvor svært det kan være for kvinder, der bliver enlige og måske endda er forsørgere, at klare sig. Det er også kendt for os, at mange af disse kvinder nødig søger socialkontoret for at få den understøttelse, de kan opnå. Jeg tror, det er helt rigtigt, som det ærede medlem fru Edel Saunte sagde, at man ikke kan tænke sig, at forsorgslovens § 282 bliver fuldt udnyttet af dem, som i virkeligheden trænger til hjælp.

Vi vil altså gerne gå ind i forhandlinger om dette lovforslag, som jo kun er en del af den lovgivning, der skal føre frem til en endelig enkepensionsordning. Jeg vil ligesom den foregående ærede ordfører, det

ærede medlem hr. Søren Andersen, sige, at det er beklageligt, at lovforslag vedrørende et så stort og vigtigt lovgivningsområde fremkommer her omtrent i den 11. time. Det er jo et lovforslag, der griber ind på et helt nyt område inden for socialforsorgen. Det drejer sig om en betydelig forøgelse af vore udgifter på dette område, og det er just ikke den vej, mit parti ønsker at gå. Men der skal ikke være nogen tvivl om, at vi er meget positivt indstillet over for en virkelig enkepensionsordning.

Jeg mener dog ikke, at jeg med samme sikkerhed som de foregående ærede talere vil kunne sige, at de i lovforslaget indeholdte bestemmelser helt dækker det, som jeg mener vi skal nå frem til med enkepensionsordningen.

I § 15, stk. 3, foreslås det, at kvinder, der er blevet enker efter det fyldte 50. år, kan få tilkendt hjælp til underhold. Det er meget svært at finde, hvor kriteriet ligger for ydelsen til disse kvinder, og jeg må mene, at når man overfører reglen i § 282 til kapitel II, har man i virkeligheden mulighed for individuel behandling af disse sager, i modsætning til kapitel I, hvorefter det er en ret for den pågældende at få pension.

Jeg er helt enig i, at hjælpen ydes efter de samme regler, som gælder for folkepensionen. Vi kan måske tale om, hvorvidt der skal være nogen forskel mellem indtjeningsvnen, når det drejer sig om enkepension, og når det drejer sig om folkepension.

Jeg står meget usikker over for en del af de ting, som er nævnt i dette lovforslag, men jeg håber, at vi, selv om det er blevet fremsat sent, kan gå ud fra, at der bliver en grundig behandling i udvalget, at vi ikke skal jage forslaget igennem, så det skal være færdigbehandlet inden ferien. Jeg tror heller ikke, kommunerne vil være glade for midt i et regnskabsår at få nye regler om enkepension.

Jeg vil nødig gå ind på de enkelte paragraffer — det er der simpelt hen ikke tid til her — men jeg vil gerne tilsige mit partis velvillige behandling af lovforslaget. Jeg vil forbeholde mig at granske § 1 nærmere og vil ikke tage nogen endelig stilling til paragraffens stk. 1, nr. 3, idet jeg i og for sig mener, at når den højtærede socialminister

[Erna Sørensen.]

drager disse ting ud af udvalget og forelægger et lovforslag om enker — en sag, hvorom man tidligere har været enig — så burde man holde sig til dette og først komme med det øvrige, når udvalgets betænkning foreligger.

Vi har nu fået nogle regningslinjer fra den højtærede minister om, hvor mange personer det kan dreje sig om, og hvad loven vil koste, men det er jo et skøn, og i så vigtig en sag som denne mener jeg man bør være aldeles sikkert informeret — også med hensyn til, hvordan man har ordnet enkepensionsspørgsmålet i andre lande. Vi plejer jo at se på, hvad de har fundet frem til både i Sverige og i Norge, og herom foreligger der ikke oplysninger i bemærkningerne til det foreliggende lovforslag. Vi går som sagt med glæde ind i arbejdet og tilsiger lovforslaget en velvillig behandling.

Else Zeuthen: I det radikale venstre erkender vi, at ubemidlede og upensionerede enker over en vis alder og ikke mindst enker med børn hører til de dårligst stillede mennesker her i landet. Det er da også derfor, at man, som allerede nævnt, ved folkepensionens vedtagelse gav et løfte om senere at gennemføre en pensionsmæssig ordning for enkerne, og at socialminister Strøm i 1956 nedsatte et udvalg for at undersøge problemerne i forbindelse med indførelse af en enkepensionsordning. Den stærke trang til hjælp på dette område lå også bag lovene af 1955 og 1956, der i forsorgsloven fastsatte regler for overgangshjælp, uddannelseshjælp og i en vis udstrækning underholdshjælp.

Den højtærede socialminister har derfor stået over for det spørgsmål, om han ikke i betragtning af de midlertidige hjælpeforanstaltninger skulle afvente det nedsatte udvalgs overvejelser, da det jo dog er ret komplicerede forhold, vi her står over for, eller om han skulle foreslå en lovgivning, der i så fald måtte få en mere forsøgs-mæssig karakter, indtil man kunne komme frem til en endelig ordning, når udvalgsbetænkning forelå. Den højtærede minister har valgt den sidste udvej, og i mit parti er der overvejende tilslutning til denne fremgangsmåde, og jeg kan tilføje, at der er fuld

enighed om, at der her er et område, hvor der er hjælp behov.

Når det i lovforslaget foreslås, at kvinder, der ikke har børn at forsørge eller er særlig dårligt stillet, skal have nået en alder af 55 år, før de bliver enker, for at de kan opnå pensionen som en ret, hænger det vel sammen med det synspunkt, at hvor det på nogen mulig måde kan lade sig gøre, er det langt sundere og mere tilfredsstillende for en kvinde, der er blevet enke, at søge beskæftigelse end at ernære sig ved den trods alt beskedne pension, der her er tale om, beskeden, når man ser på den som langt den overvejende indtægt til livets opretholdelse.

At komme ud blandt mennesker, at få nye interesser og ny erfaring er i mange tilfælde en bedre udvej for en enke end at forblive i forholdsvis ubeskæftigethed og at måtte leve af de begrænsede midler, som pensionen beløber sig til. Om det imidlertid lykkes at skaffe denne beskæftigelse, er selvsagt forskelligt fra tilfælde til tilfælde, alt efter den pågældendes helbredstilstand og uddannelse. Men jeg vil gerne sige, således som allerede fremhævet af det ærede medlem fru Edel Saunte og det ærede medlem fru Erna Sørensen, at de meget stærke fradragsregler med de samme fradragsprocenter som folkepensionens, men med det meget mindre fradragsfri beløb, nemlig fra 1 100 kr. til 1 300 kr. mod folkepensionens fra 1 500 kr. til 1 800 kr., hvortil endda kommer det særlige fradrag ved indtægtsberegningen i henhold til folkeforsikringslovens § 41, stk. 3, 2 a, vil vist ikke stimulere kvinden til at søge eget arbejde. Jeg fremdrager dette, fordi jeg mener, at det vil være en fordel både for kvinden selv og for samfundet, at hun udnytter sin arbejdskraft i så vid udstrækning som muligt.

I det udvalg, der bliver nedsat, ville jeg derfor gerne have, at vi drøftede det spørgsmål, om det trods alt ikke var mere rimeligt også med hensyn til fradragsreglerne at lægge sig nærmere op ad, hvad der er fastlagt for folkepensionisterne.

Et andet spørgsmål, som det forekommer mig nødvendigt at drøfte, er de regler, efter hvilke de „andre enlige kvinder“ kommer ind i billedet. Der åbnes herved en adgang til i ganske særlige tilfælde at yde pension til kvinder allerede fra 50 års alderen, og mer-

[Elsø Zeuthen.]

udgiften hertil bliver efter bemærkningerne til lovforslaget 5 mill. kr.

Fra mit partis side erkender vi blankt, at mange enlige kvinder, som har haft det hårdt eller er slået ud af tilværelsen af den ene eller anden grund, er lige så dårligt stillet som enkerne, og hvad jeg har sagt, betyder ikke nogen uvilje over for hjælp til disse kvinder; men vi ville blot gerne i udvalget drøfte disse forhold noget nærmere og have lidt flere oplysninger end de uhyre korte bemærkninger til forslaget.

Jeg skal til sidst på mit partis vegne sige, at vi er meget villige til at medvirke til lovens gennemførelse.

Gudrun Bjørner: Retsforbundet plejer jo ikke at gå imod lovforslag, der går ud på at yde hjælp til dårligt stillede medborgere, og der skal også nok være retsstatsfolk, der synes, at dette forslag er såmænd ikke så tosset. Noget godt er der også i det. De enker, der har børn, vil nu kunne opnå en så god hjælp, at de kan undlade at sende børnene til de offentlige institutioner og selv blive hjemme og passe børnene, og det synes jeg er en afgjort fordel. Også løftet om uddannelseshjælp mener jeg er godt. Jeg synes blot, at den skal være bygget på låneprincippet i stedet for at være et direkte tilskud. Men alt i alt kan jeg ikke lide den tankegang, der ligger til grund for lovforslaget. Jeg synes, det er en underlig inhuman tankegang. Når en kvinde bliver enke efter 55 års alderen, ja, så nedskriver man ved denne lov hendes værdi som produktivt medlem af samfundet og giver hende en lille pension, så hun kan sætte sig hen og vegetere resten af sine dage. Der er ganske vist ingen, der tvinger hende til at tage denne pension, men man frister hende til ikke at anstrenge sig syndeligt for at opnå en selvstændig indkomst, og det bliver også lettere for hendes medborgere at lukke øjenene for det rimelige i at prøve på at finde plads til hende i erhvervslivet. Man vil netop kunne henvise til, at hun kan få enkepension, så man ikke behøver at anstrenge sig så meget for at åbne mulighed for, at disse kvinder fortsat kan få lov til at yde deres indsats i samfundet i stedet for bare at tage imod.

Er det ikke også en undervurdering af det huslige arbejde, som kommer til udtryk i lovforslaget? Man må da regne med, at de fleste af de enker, der her er tale om, har ydet deres indsats ved husligt arbejde i hjemmet, og at de derfor, selv om de måske ikke just har huslig uddannelse, i hvert fald må være øvede i arbejdet, så øvede, at de kan fortsætte husligt arbejde, også efter at der ikke længere er brug for hele deres arbejdsindsats i deres eget hjem. Det er heldigvis blevet mere og mere almindeligt, at kvinder har en uddannelse, inden de gifter sig, så at de også ved andet end husligt arbejde kan sørge for sig selv efter mandens død. Løftet om enkepension gør det en lille smule mindre nødvendigt, at kvinder sørger for at få en uddannelse, så at de kan blive selvforsørgende.

Der er også efter min mening en negativ side ved forslaget, for en efter min mening meget uheldig bivirkning ved dette lovforslag er dets lille baghåndsangreb på ægteskabet. I § 9 bestemmes det, at retten til pension bortfalder ved indgåelse af ægteskab, men genindtræder efter begæring, hvis ægteskabet ophører. Denne paragraf kan vi selvfølgelig ikke undvære, det mener jeg ikke, men den vil uundgåeligt friste til uægteskabeligt samliv, når det koster en enkepension at få ægteskabet i orden.

Denne og andre uheldige bivirkninger ved loven er en følge af, at man har villet give generelle regler for retten til at opnå enkepension. Enkers forhold er så uhyre forskellige, at det er en umulig opgave at give generelle regler for den hjælp, der kan ydes dem, og efter min mening er det heller ikke nødvendigt. Der findes enker, som er meget vanskeligt stillet, og de bør hjælpes, men det kan ske ved en udbygning af de hjælpeforanstaltninger, der allerede nu er hjemmel for i forsorgsloven, og jeg kan tilslutte mig de fleste af de bestemmelser, der er samlet i kapitel II i det foreliggende lovforslag. Dog tror jeg, man skal prøve på at finde bedre regler for kommunernes adgang til at yde personligt tillæg. Den nugældende regel, som også skulle virke ifølge denne lov, frister kommunerne til at anvende en større eller mindre del af det beløb, de har til rådighed til personlige tillæg, på en helt anden måde, end det var tilsigtet. Hvis en kommune ikke

[Gudrun Bjørner.]

har brugt maksimumsbeløbet til personlige tillæg, så bruger man det til fordeling af generelle tillæg til visse grupper.

Jeg håber, at det kommende udvalg kan finde en bedre affattelse af § 16, og at det vil lykkes at ændre lovforslaget, så at man kommer bort fra de generelle regler om ret til enkepension og i stedet får en udvidet ret for kommunerne til at hjælpe de enker, der virkelig har hjælp behov.

Ragnhild Andersen: Min gruppe hilser med tilfredshed dette lovforslag, som nu åbner muligheder for en forbedring af enkeres og visse enlige mødres vilkår. Regeringen imødekommer hermed et ønske, der ofte har været fremsat fra mit partis side, og som også har været udtalt af enkelte andre partier her i salen, lige bortset fra retsforbundet.

Lad mig nævne, at mit parti allerede i 1946 ved folkeforsikringslovens revision stillede forslag om, at enker og enlige mødre fra det 55. år skulle have mulighed for at få aldersrente, fordi de så ofte er slidt op i den alder og har vanskeligt ved at finde plads i erhvervslivet. Under folkepensionslovens behandling i marts 1955 stillede vi her i tinget forslag om, at enkerne og de enlige mødre, når svigtende helbred eller andre ganske særlige omstændigheder talte derfor, blev berettiget til folkepension fra det 55. år. Desværre kom vi ikke dengang igennem med dette synspunkt, men det foreliggende lovforslags fremsættelse viser dog, at det nytter noget at fremsætte en rigtig tanke. I det lange løb slår den igennem og bliver gennemført.

Vi har også i det høje ting stillet forslag om andre ændringer til lettelse af kårene for de enlige mødre og enkerne, ikke mindst for de udearbejdende. Vi har f. eks. gentagne gange stillet forslag om at få indtægtsgrænserne for børnebidrags udbetaling enten afskaffet eller i hvert tilfælde forhøjet til sygekassegrænsen for at gøre det lettere for de enligt stillede mødre at skaffe sig forbedrede indtægter, hvad mange af dem har behov for, en ændring, der desværre ikke er medtaget i dette lovforslag; vi håber, at det kan blive rettet.

For ikke så længe siden påtalte min gruppe her i tinget, at enkerne og de enlige

mødre ikke havde fået de 45 kr. i brændselshjælp, som kunne gives ifølge det lovforslag, der blev fremsat om brændselshjælp til rentemodtagerne, og jeg tillader mig at efterlyse, om det pågældende udvalg snart afgiver betænkning.

Det forslag, den højtærede minister her har lagt på bordet, imødekommer ikke alle de krav og ønsker, der er fremsat om forbedring af enkeres og de enlige mødres kår, hverken fra mit partis side eller fra anden side. I forvejen foreligger jo den store betænkning af 1953 fra Danske Kvinders Nationalråd og flere tilknyttede organisationer. Der var heri stillet forslag af betydelig virkning på en lang række områder ud over dem, det foreliggende lovforslag omhandler.

Vi er tilfredse med, at ministeren har fremsat sit forslag og har fremsat det nu, uanset at det i 1956 nedsatte udvalg ikke har afsluttet sit arbejde. Vi kan ikke slutte os til de kritiske røster, der mener, at vi måske ikke får tid til at gennemføre lovforslaget. Vel er der ikke megen tid, men er der vilje, er der efter min opfattelse også en vej, og der er jo altid mulighed for at forbedre det foreliggende lovforslag ved en revision. Det anser jeg også for nødvendigt, da det næppe vil være muligt at få alting med i dette lovforslag. Den højtærede minister har da også forudset, at loven må revideres ret snart. Ministeren foreslår 1961-62; det vil måske endda blive nødvendigt at revidere den før, for så vidt det lykkes at få lovforslaget gennemført nu.

At de mange tusinder af enker og enlige mødre — Danske Kvinders Nationalråds udvalg gjorde op, at der var 40 000-45 000 på det nævnte tidspunkt, og der er ikke blevet færre siden da — hører til de vanskeligst stillede kategorier af forsørgere i vort land, har mange erkendt. Det blev især klarlagt i betænkningen af 1953.

Den afslørede, at enker og enlige mødre i almindelighed havde mindre indtægter end andre forsørgere i vort samfund, at deres boliger i almindelighed var ringere, og at deres børn ikke fik så god en uddannelse i mellem- og realskoler, som andre børn fik. Kan man nu sige, at der er rådet bod på disse mangler for de enlige kvindelige forsørgere ved dette lovforslags fremsættelse? Kan man sige, at det løser alle de problemer, som man slås med i disse

[Ragnhild Andersen.]

hjem? Det kan man efter min opfattelse ikke, heller ikke selv om man tager med — og det bør man naturligvis — de bestemmelser, vi allerede nu har i lov om offentlig forsorg om overgangshjælp, underholdshjælp og hjælp til uddannelse af enker og enlige mødre. Det er blevet sagt her i dag, og det tror jeg desværre er rigtigt, at disse bestemmelser ikke udnyttes tilstrækkeligt. Også jeg vil gerne her slå til lyd for, at det kommer til alle enkers og enlige mødres kendskab, at sådanne bestemmelser findes i lovgivningen, og at de bør gøre brug deraf, hvor det er påkrævet.

Det lovforslag, vi behandler, omfatter i det væsentlige kun enkerne, de, der har mistet deres forsørgere ved dødsfald. Andre enlige kvinder er ikke medtaget, bortset fra at den omtalte dispensationsbestemmelse siger, at enlige mødre, når svigtende helbred eller andre ganske særlige omstændigheder taler derfor, kan søge og få tilstået pension ned til det 50. år. I almindelighed vil andre enlige mødre ikke blive berettiget til pension. Jeg stiller derfor det spørgsmål, om ikke en fraskilt kvinde på 55 år kan være lige så vanskeligt stillet som den kvinde, der har været i ægteskab. Det mener jeg. En sådan fraskilt kvinde kan have haft en stor børneflokk og store vanskeligheder at kæmpe med, hun kan være endda mere udslidt end en enke, og derfor bør også hun være fuldt berettiget til pension, hvis hun da ikke får hustrubidrag, hvad der desværre kun er meget få der får; det er desværre kun en meget lille del af de fraskilte kvinder, der er gået ud af ægteskabet med hustrubidrag, og det kan ikke redde dem, når de kommer op i den alder. Efter min opfattelse er dispensationsbestemmelsen ikke nok til at dække det behov, der er hos de enlige kvinder i den alder, og jeg mener ikke, det vil være rigtigt kun at medtage enkerne, idet det naturligvis er en forudsætning, at pensionen ikke må gives ved fuld arbejdsindtægt; det skal man jo hele tiden huske på.

Hvad enker med børn angår, kan jeg heller ikke erklære mig tilfreds med, at enken først kan få pension, når hun er 45 år og har mindst 2 børn. Vi står i det daglige liv over for talrige tilfælde, hvor

en kvinde i alderen 30-35 år pludselig bliver enke med en flok børn; der kan være både 3, 4 og 5, ja, i nogle tilfælde endda 6 børn eller flere. Hvorfor skal en sådan enke ikke have pension i den periode, hvor hun sidder med forsørgerbyrden? Efter min opfattelse er det ikke tilstrækkeligt, at vi pensionerer enker på 45, for vi har i mange tilfælde i de yngre aldersklasser grupper, der står med større behov, fordi de har flere børn og børnene er små, så de ofte er nødt til at blive hjemme fra deres arbejde for at passe børnene.

Hermed vil jeg ikke sige, at enkerne og de enlige mødre skal undrages produktionslivet, sådan som det ærede medlem frk. Gudrun Bjørner har advaret imod. Jeg tror, at langt de fleste kvinder, der bliver alene, vil foretrække at være på en arbejdsplads, og jeg tror også, det er det bedste for dem, hvis de kan. Jeg siger dette ud fra praktiske erfaringer. For kort tid siden mødte jeg en enke i Århus, som lige havde mistet sin mand. Hun var på et halvt hundrede år. Jeg sagde til hende: der findes visse bestemmelser i lov om offentlig forsorg, og du kan få overgangshjælp og behøver ikke at være i trang. Det er en bestemmelse, der gælder alle kvinder, som pludselig mister deres forsørger. Da jeg traf hende et halvt år efter, spurgte jeg hende, hvordan det var forløbet. Hun svarede mig: jeg har ikke søgt denne hjælp, jeg har fået arbejde på sidsygehospitalet i køkkenet, og det er jeg overmåde tilfreds med; jeg kunne slet ikke tænke mig at skulle undvære mit arbejde. Sådan er der mange kvinder der vil gøre, fordi de finder sig bedre tilpas dermed, men vi skal ikke se bort fra, at der er dem, som ikke kan, som har forhold i hjemmet, der gør det vanskeligt, for ikke at sige umuligt. Hvis kvinden selv er syg, hvis der er flere børn i hjemmet, f. eks. 3 eller flere, eller hvis børnene ikke er raske, har en sådan kvinde meget vanskeligt ved at påtage sig arbejde uden for hjemmet. Det skal man have for øje.

Efter min opfattelse bør enhver moder, der er enke eller forladt hustru med mere end 1 barn, have økonomisk mulighed for at blive hjemme og passe børnene. Hun kan gøre det i dag, men det forudsætter, at hun søger underholdshjælp. Den kan

[Ragnhild Andersen.]

hun også få, hvis hun er i trang, hvis helbredet er dårligt, hvis hun er ved at få en uddannelse, hvis der er vanskeligheder med børnenes pasning o. s. v., men jeg mener, at hun, hvad enten hun er enke eller enligstillet, skal have mulighed for at blive hjemme og passe børnene, hvis hun har flere børn. Man bør også give den enlige moder støtte, som, uanset at hun har flere børn i hjemmet og en dobbelt arbejdsbyrde, alligevel tager arbejdet på arbejdspladsen op og søger at forsørge sig selv og sine børn. En sådan moder bør i alle tilfælde efter vor opfattelse have ret til sine børnepenge uanset indtægten størrelse, i hvert fald bør indtægtsgrænsen være betydelig højere, end den er i dag. Jeg har allerede sagt, at en sådan bestemmelse desværre mangler i lovforslaget. Jeg håber, det vil være muligt at få udvalget til at stille forslag herom, idet jeg gør opmærksom på, at der i forbindelse med loven om enkepension bliver tale om en besparelse for samfundet, hvis man giver mødrene ret til deres børnepenge. Det vil dog være billigere for samfundet at sikre mødrene deres faderbidrag udlagt af det offentlige end at yde dem enkepension.

Mit parti mener, at pensionen må være højere end den foreslåede folkepension til enlige. Som bekendt anser vi ikke folkepensionen for stor nok, og vi mener også, at den bør være ens i hele landet. Det samme mener vi om denne pension. Pensionen må være større især til de mødre, der har børn at forsørge. Efter min opfattelse burde man i hvert fald foruden folkepensionen plus faderbidrag også give mødrene det, man kalder moderbidrag.

Pensionen er i hovedstaden foreslået at skulle andrage 3 528 kr., den er mindre i købstæder og landkommuner. Faderbidraget er 948 kr. D. v. s. at en enke på 45 år med to børn i dag foruden selve folkepensionen til enlige på 3 528 kr. vil kunne få faderbidrag på 1 896 kr., i alt 5 424 kr. Forudsætter vi, at en sådan moder vil give

sine børn en uddannelse, hvad mange stræber efter og mange gør — jeg kunne nævne eksempler i så henseende, som viser, hvor meget kvinderne ofrer på, at deres børn skal kunne få en uddannelse; alligevel kan de ikke klare det, fordi deres økonomiske forhold er for ringe — vil hun have meget vanskeligt derved, ja, for nogles vedkommende vil det være komplet umuligt. Endnu vanskeligere vil det være i købstæder og landkommuner. Faderbidraget regnes at skulle dække tre femtedele af udgifterne ved barnets forsørgelse. Moderbidraget er altså to femtedele eller 636 kr. i hovedstaden til børn over to år. Det ville gøre lovforslaget betydelig bedre, hvis man også gav enker og enlige mødre med børn og forsørgerbyrder i hvert fald moderbidraget.

Jeg har ligesom det ærede medlem fru Edel Saunte en lille bemærkning at gøre til reglerne om, hvornår børnebidrag ikke udbetales. Jeg har hæftet mig ved, at der i § 3, stk. 2, nr. 3, står, at børnebidrag ikke kan udbetales, hvor resolution ikke kan udfærdiges, f. eks. fordi barnefaderen ikke kan identificeres. Jeg tror ikke, man skal lade fædrenes eller mødrenes synder nedarve på børnene, og jeg opfordrer til, at man ser på denne bestemmelse. Er moderen værdig til at modtage enkepension, må hun også, når hun har forsørgerbyrde, være værdig til at modtage børnebidrag.

I § 3 står ligeledes, at børnebidrag i almindelighed ydes til det 15. år. Under skolegang, lære eller anden uddannelse kan det udbetales til det 18. år. Det er de samme bestemmelser som efter folkepensionsordningen, men efter min gruppes opfattelse bør moderen, når barnet er i lære eller under uddannelse, kunne få børnetillæg op til det 21. år, forudsat naturligvis, at der er behov derfor, at barnet ikke er på en arbejdsplads og tjener fuld arbejds løn. Dette forhold burde også ændres i folkeforsikringsloven. I vore dage kommer børn ofte først i lære, når de er 16 år; det er endog ikke ualmindeligt, at de er 17 eller 18 år, før de når at komme i lære, så de kan ikke være færdige,

[Ragnhild Andersen.]

før de er 21 år, og det samme gælder de børn, der er under højere uddannelse.

Hvad angår fradragsreglerne, deler vi den opfattelse, der er givet udtryk for fra anden side, nemlig at 1 300 kr. i hovedstaden, 1 200 kr. i købstæderne og 1 100 i landkommunerne er for lidt. Efter vor mening er disse fradragsregler for stramme, beløbene må højere op. Og hvorfor i alverden kan man ikke lade folkepensionsordningens fradragsregler gælde også for enker og enlige mødre? Reglerne for enlige folkepensionister er dog betydelig bedre såvel i hovedstaden som i de to andre kommunegrupper. Folkeforsikringslovens fradragsregler tager også hensyn til, om man har indtægt ved personligt arbejde, og det mener jeg også bør være tilfældet ved enkepensioner, således at man animerer enkerne til at forbedre deres økonomiske kår, ikke mindst de enker, der har børn, og således at man ikke straffer dem, når de søger at bedre disse forhold.

Jeg har nu på min gruppes vegne fremsat vore bemærkninger til lovforslaget. Det er mit håb, at det udvalg, der bliver nedsat, vil tage hensyn til vore ønsker og de anker, vi har fremført, og forbedre lovforslaget, så vi kan få en lov, der kan blive til gavn for enkerne og de enlige mødre, som kæmper for at sikre gode og trygge hjem for deres børn. I mit parti er vi glade for lovforslaget, det er et skridt i den rigtige retning; vi vil støtte det og medvirker gerne til en villig og hurtig behandling.

Socialministeren (Bomholt): Jeg takker de ærede ordførere, minus det ærede medlem frk. Gudrun Bjørner, for deres forstående og overordentlig positive indstilling til lovforslaget. Der er anmodet om tid til en grundig behandling af lovforslaget i et udvalg, og dette ligger jo helt i udvalgets hånd.

Diskussionen om indførelse af en enkepension har, som det ærede medlem fru Edel Saunte bemærkede, strakt sig over en halv snes år, og nu skulle vi altså være nået frem til handling. En lovgivning på dette område er faktisk vanskeligere at formulere, end det ved første øjekast kan se ud til; det vil man måske forstå bedre efter den tale, det ærede medlem frk. Gudrun Bjørner holdt. Personlig mener jeg, at

vi fra regeringens side her har fundet en sober og saglig løsning for de vanskeligt stillede grupper af enker og enligstillede mødre.

Folkepensionsudvalget beskæftigede sig jo alvorligt også med enkeproblemet. Udvalget ønskede at nå til vejs ende med sine anstrengelser, men det lykkedes ikke, det var for kompliceret. De store demokratiske partier bandt sig dog faktisk til at søge frem til en snarlig løsning, og det er den, der nu skal findes.

Det ærede medlem fru Edel Saunte rejste problemet om de private indtægter, der kan have ved siden af pensionen. Jeg har ikke noget imod, at udvalget nærmere drøfter mulighederne for højere indtægter ved siden af pensionen; jeg ser endda gerne dette problem nærmere drøftet. Det ærede medlem ønskede, at der skulle være adgang til arbejdsløshedsunderstøttelse ved siden af enkepensionen. Det er muligt, at der kan findes en form herfor, som kan indpasses i sociallovgivningens helhed. Også det kan fordomsfrit drøftes. Jeg er enig med det ærede medlem om, at erhvervsmulighederne for de pågældende må stå åbne, at de ikke ved nogen af de her tilstræbte ordninger skal lukkes.

Det ærede medlem hr. Søren Andersen kunne have ønsket lovforslaget fremsat noget tidligere. Også jeg; men det lod sig altså ikke gøre.

Når lovforslaget nu fremsættes, sker det i forståelse, kan jeg sige, med enkepensionsudvalgets formand. Udvalgsarbejdet kan først afsluttes om et par år; det kan der ikke indvendes noget imod, når den valgte fremgangsmåde tages i betragtning; der skal indhentes et betydeligt statistisk materiale. Der foreligger mig bekendt ikke endnu noget udkast til en løsning, men jeg går ud fra, at udvalget bl. a. vil beskæftige sig med rådgivning for enker i alle aldre. Det er jo muligt, at andre grupper under særlige vilkår kan inddrages under en økonomisk ordning.

Det ærede medlem hr. Søren Andersen ønskede en redegørelse for enkepensionsudvalgets arbejde indtil nu, og jeg regner med, at der ikke kan være noget til hinder herfor. Men én ting er i hvert fald givet: de enker og enligstillede, som lovforslaget omfatter, bør snarest hjælpes. Der er her et hul i vor

[Socialministeren.]

sociallovgivning. De store organiserede grupper, arbejdsløshedskassernes medlemmer og folkepensionisterne, har lettere ved at aktualisere deres krav.

Enkerne kommer få og enkeltvis og har intet politisk fælles redskab. Men givet er det, at de pågældendes økonomi ofte er af elendig karakter. Jeg har i den senere tid modtaget et meget stort antal breve, hvori enker og enligstillede forklarer deres situation, og jeg må sige, at disse breve giver et indblik i en meget alvorlig virkelighed.

Det ærede medlem fru Erna Sørensen ønskede nærmere oplysninger med hensyn til, hvad der er sket i de andre nordiske lande på dette område. Disse oplysninger skal jeg gerne fremskaffe. Jeg forstod, at det ærede medlem trods reservation over for visse enkeltheder var velvillig over for lovforslagets bestræbelser, og jeg for mit vedkommende vil naturligvis sætte pris på, at der opnås den bredest mulige tilslutning. Folkepensionen blev jo gennemført på bredt grundlag, og det ville være rart, om også denne lovgivning kunne gennemføres med særdeles bred tilslutning.

Det ærede medlem fru Else Zeuthen stillede sig med hensyn til gruppen de 50-55-årige noget skeptisk over for den løsning, der er foreslået her, ligesom det ærede medlem bl. a. med hensyn til erhvervs-muligheder og erhvervsituationer for de enlige kvinder ønskede nærmere oplysninger. Det kan naturligvis alt sammen ske i det kommende udvalg.

Det ærede medlem frk. Gudrun Bjørner tog i nogen grad afstand fra lovforslaget og de regeringsmedlemmer, der sammen med mig har udarbejdet det. Det ærede medlem mente, at der lå en inhuman tanke gemt i forslaget, og mente endogså, at det kunne medføre et baghåndsangreb på ægteskabet. Jeg mener, at disse anskuelser er stærkt overdrevne for ikke at sige forkerte — jeg mener oprigtigt, at de er forkerte. Det er tværtimod en human tanke, der her føres frem, og det er et helt nødvendigt kapitel, der her skrives i den socialpolitiske historie. Man afskriver ikke her de pågældendes værdi som produktive medlemmer af samfundet. Det er klart, at erhvervsmulighederne fortsat må stå

åbne for de pågældende, men det er ikke, som det ærede medlem sagde, en under-vurdering af det huslige arbejde, der her tilstræbes; lovforslaget er tværtimod udtryk for en virkelig vurdering af disse kvinders menneskelighed, en respekt for dem; det er et forsøg på at give dem den plads, der tilkommer dem inden for samfundshelheden.

De eksempler, der er fremført af det ærede medlem fru Ragnhild Andersen og andre, må jo drøftes i det udvalg, der vil blive nedsat.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Edel Saunte: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Jeg skal lade punkt 11 på dagsordenen udgå.

Man gik derefter til:

Første behandling af forslag til lov om en kornordning for høståret 1958-59.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 2157, fremsættelsen i tidenden sp. 4235).

Formanden: Sammen med denne sag foretages den under det følgende punkt på dagsordenen opførte sag, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 2173, fremsættelsen i tidenden sp. 4238).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Carl Petersen: De to lovforslag, som nu skal behandles, er resultatet af de langvarige forhandlinger, som regeringen og specielt den højtærede landbrugsminister har ført med landbrugets organisationer tillige med repræsentanter for den private handel